

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни
“НАЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА”
(для бакалаврів)

МАУП

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2014

Підготовлено доцентом кафедри теоретичної та прикладної економіки
О. П. Тищенко

Затверджено на засіданні кафедри теоретичної та прикладної економіки
(протокол № 7 від 15.02.10)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Тищенко О. П. Навчальна програма дисципліни “Національна економіка”
(для бакалаврів) – К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2014. – 25 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний план,
зміст дисципліни “Національна економіка”, питання для самоконтролю, а та-
кож список літератури.

МАУП

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП), 2014
© ДП «Видавничий дім «Персонал», 2014

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Дисципліна “Національна економіка” належить до нормативних дисциплін, що покликані забезпечувати функціональну економічну підготовку бакалаврів всіх спеціальностей напрямом “Економіка і підприємництво”.

Мета дисципліни — надати студентам теоретичні знання та найпростіші методичні навички з питань, які відображають умови та результати функціонування і розвитку господарського комплексу країни. При цьому в центрі перебувають показники, які відображають потенціал та структуру національної економіки, інституційні системи та організаційні механізми управління національною економікою, соціальні, екологічні та зовнішньоекономічні аспекти функціонування національної економіки.

Для досягнення поставленої мети у процесі викладання цієї дисципліни передбачається вирішення таких завдань:

- характеристики реальної економіки за допомогою таких категорій як економічний потенціал країни та структурні параметри національної економіки;
- розгляд сучасних теорій щодо інституційної системи зростання та розвитку національної економіки;
- висвітлення ролі держави в економічній системі країни, методів та інструментів її впливу на економіку;
- характеристика фінансової системи країни, яка охоплює державні фінанси, банківську систему та небанківські установи;
- визначення соціальних результатів економічного розвитку країни та суперечності між економічним розвитком та екологією;
- розкриття місця національної економіки у світовому господарстві та питань, пов'язаних з міжнародною конкурентоспроможністю.

Після опанування дисципліни “Національна економіка” студент повинен

знати:

- ключові показники, що характеризують параметри реальної економіки та її ефективність;
- основні інструменти, норми та правила, що регулюють процеси функціонування та розвитку національної економіки;
- соціальні, екологічні та зовнішньоекономічні наслідки функціонування національної економіки.

уміти:

- аналізувати потенціал та ефективність реальної економіки;
- визначати роль окремих інструментів та організаційних механізмів у регулюванні економічного розвитку;
- оцінювати соціальні, екологічні та зовнішньоекономічні наслідки функціонування національної економіки.

Дисципліна “Національна економіка” орієнтує студентів на практичну діяльність в економічній сфері, що сприятиме підготовці нової генерації економістів-фахівців, здатних розв’язувати складні макроекономічні проблеми трансформаційної економіки України. Згідно з навчальними планами загальний обсяг годин, який надається для вивчення дисципліни “Національна економіка” для студентів усіх форм навчання, становить 180 год. Але їх структура за окремими формами навчання має істотні відмінності. Для студентів денної форми навчання передбачено лекцій 34 год, семінарських занять — 16 год, індивідуальних занять — 87 год, самостійної роботи студентів — 40 год.

Відповідно до сучасної концепції організації навчального процесу основним засобом оволодіння студентами навчальним матеріалом є їх самостійна робота. З одного боку, вона збільшує студентам час, вільний від обов’язкових занять, що дає їм можливість ефективно використовувати бюджет свого часу. З іншого — спонукає студентів до формування в себе таких рис, як самодисциплінованість, відповідальність, наполегливість, кмітливість тощо. Все це створює передумови для кращого засвоєння знань та отримання навичок, передбачених навчальною програмою дисципліни.

МАУП

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
“НАЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
	Змістовий модуль I. Теоретичні основи розвитку національної економіки
1	Потенціал національної економіки
2	Структура національної економіки
3	Розвиток національної економіки
	Змістовий модуль II. Державне управління розвитком національної економіки
4	Роль держави в національній економіці
5	Організація державного управління національної економіки
6	Фінансовий сектор національної економіки
7	Прогнозування національної економіки
8	Програмування національної економіки
	Змістовий модуль III. Стратегія розвитку національної економіки України
9	Регіональний розвиток національної економіки
10	Соціальна спрямованість національної економіки
11	Взаємодія національної економіки з екологією
12	Національна економіка у глобальному середовищі
Разом годин: 180	

ЗМІСТ
дисципліни
“НАЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА”

Змістовий модуль I. Теоретичні основи розвитку національної економіки

Тема 1. Потенціал національної економіки

Сутність поняття “національне багатство” та його елементи. Створені нефінансові активи (основні та оборотні засоби, запаси готової продукції, державні резерви, цінності). Не створені не інансові активи (матеріальні та нематеріальні активи). Фінансові активи (пасиви).

Природні ресурси як економічний фактор. Вплив природних ресурсів на економічний розвиток. Структура природно-ресурсного потенціалу. Характеристика окремих складових природно-ресурсного потенціалу України (земельні, лісові, водні, мінеральні ресурси). Економічна оцінка природно-ресурсного потенціалу. Особливості оцінки окремих видів природних ресурсів.

Роль населення у розвитку економіки та його динаміки. Зміст категорії “людський потенціал”. Трудовий потенціал, його склад і структура. Трудові ресурси та зайнятість населення. Розрахунок рівня зайнятості та рівня безробіття.

Сутність поняття “виробничий” та “науково-технічний потенціал”. Характеристика виробничого потенціалу України. Промисловість як провідна галузь національної економіки. Основні складові та характеристика науково-технічного потенціалу України.

Зміст поняття “ефективність національної економіки”. Соціальна та економічна ефективність. Показники ефективності національної економіки та їх розрахунок. Інтегрований показник ефективності і національної економіки.

Література [1; 3; 5–7; 20; 22]

Тема 2. Структура національної економіки

Сутність та види структурних пропорцій в економіці. Соціальна структура економіки. Структура форм власності за показниками кількості підприємств та організацій, обсягу реалізованої продукції, кількості найманих працівників. Розподіл населення за рівнем доходів. Зміни у соціальній структурі економіки за роки незалежності України.

Організаційна структура економіки. Сутність секторного поділу економіки. Структура інституційних секторів економіки. Структура бізнесу в Україні та її основні показники. Роль малого бізнесу в ринковій економіці. Структура організаційно-правових форм господарювання. Характеристика ступеня розвитку корпоративних відносин в економіці.

Основні пропорції відтворювальної структури економіки: між виробництвом засобів виробництва і виробництвом предметів споживання, між споживанням основного капіталу та доданою вартістю, між споживанням та нагромадженням, між виробничими галузями та інфраструктурою. Вплив змін у відтворювальних пропорціях на економічне зростання.

Сутність пропорцій між видами економічної діяльності. Структура укрупнених видів економічної діяльності як ознака розвитку національної економіки. Тенденції у структурній динаміці видів економічної діяльності за показниками зайнятості, вартості основних засобів, валової доданої вартості.

Сутність та види регіональної структури економіки. Територіальні форми організації національної економіки та їх співвідношення. Показники регіональної структури економіки. Структурна динаміка виробництва промислової та сільськогосподарської продукції за економічними районами.

Основні структурні пропорції зовнішньої торгівлі: між обсягами експорту та імпорту, між товарами та послугами експортно-імпортних операціях, частка інвестиційних товарів в імпорті. Товарна структура експорту та імпорту як характеристика конкурентоспроможності національної економіки. Структурний ефект: вимірювання та використання в аналізі макроекономічної динаміки.

Література [1–4; 6; 9; 12; 14; 17]

Тема 3. Розвиток національної економіки

Сутність та показники економічного розвитку. Зіставлення понять “економічне зростання” та “економічний розвиток”. Геометричні моделі економічного розвитку: теорія циклічності та теорія систем. Сутність економічного розвитку. Два підходи до оцінки процесів розвитку. Система показників кількісних змін економічного розвитку. Показники якісних змін економічного розвитку: індекс соціального розвитку, індекс розвитку людського потенціалу, індекс зубожіння та індекс розвитку з урахуванням гендерного розподілу, комплекс індикаторів сталого розвитку.

Теорії та моделі економічного розвитку. Посткейнсіанські моделі економічного зростання. Основні положення моделей С. Кузнеця, Р. Харрода, О. Домара, Дж. Робінсон. Основні положення неокласичних моделей економічного зростання: виробнича функція, модель Р. Солоу. Сутність ендогенного впливу НТЕП на економічний розвиток: модель П. Ромера. Інституціональна модель економічного розвитку. Моделі економічного зростання країн, що розвиваються: двосекторна модель Льюїса, теорія революційної теорія залежності, теорія дуального розвитку.

Етапи економічного зростання та розвитку. Основні підходи до виокремлення етапів економічного розвитку: формаційний, техно-

кратичний, цивілізаційний. Сутність формаційного підходу та етапів економічного розвитку. Методологічні основи технократичного підходу до етапізації процесів економічного розвитку. Зіставлення підходів Д. Белла, М. Кастельса та С. Глазьева. Основні етапи економічного розвитку за цивілізаційним підходом.

Стратегічна модель економічного розвитку України. Сутність стратегічної мети розвитку національної економіки. Сутність змін, які необхідно здійснити для досягнення цілей економічного розвитку України: напрями змін у соціальній, інституціональній, інноваційно-інвестиційній сферах, сфері макроекономічної політики, внутрішнього ринку та реального сектору економіки.

Література [1–4; 8; 10; 15; 21]

Змістовий модуль II. Державне управління розвитком національної економіки

Тема 4. Роль держави в національній економіці

Місце держави в громадянському суспільстві. Держава як інститут реалізації суспільних інтересів. Функції держави. Економічні функції держави: формування правових засад функціонування економіки; емісійна; усунення вад ринкового саморегулювання; перерозподіл доходів; забезпечення людей обов'язковими товарами. Ефективність за Парето. Вади ринкового саморегулювання. Антимонопольна (конкурентна) політика. Виробництво суспільних товарів як функція держави. Властивості суспільних товарів. Чисті й змішані суспільні та приватні товари. Позитивні й негативні зовнішні ефекти (екстерналії). Неповнота ринків. Недосконалість інформації. Інформаційна асиметрія на ринку. Стабілізаційна політика. Сутність понять: “державне втручання в економіку”, “економічна політика держави”, “державне управління”, “державна регуляторна політика”, “державне регулювання економіки”. Об'єкти та суб'єкти економічної політики держави.

Суб'єкти і об'єкти розподілу доходів і ресурсів. Сутність ринкового механізму розподілу. Держава як суб'єкт розподілу ресурсів і доходів. Прямі та непрямі (опосередковані) методи розподілу ресурсів і доходів. Власність в системі розподілу. Націоналізація та приватизація власності як методи розподілу власності. Державний сектор економіки. Податкова система як елемент державного перерозподілу доходів. Розподільча функція податків. Складові податкової системи: система оподаткування, система податкових органів. Пропорційна,

прогресивна, змішана, регресивна форми оподаткування. Податковий тягар та його розподіл. Податкові пільги як інструмент розподілу. Державний бюджет в системі розподілу. Бюджетна система України. Форми розподілу доходів держави: бюджетні дотації, субсидії, субвенції. Класифікація видатків державного бюджету. Державний борг в системі розподілу.

Поняття суспільного сектору економіки. Сектор державного управління (СДУ). Доходи та видатки установ СДУ. Ефективність суспільного сектору економіки. Джерела фінансування діяльності установ СДУ. Кошториси бюджетних установ. Порядок фінансування органів влади і управління, національної оборони, правоохоронної діяльності і забезпечення безпеки держави, освіти, охорони здоров'я, соціального захисту і соціального забезпечення, культури і мистецтва, фізичної культури і спорту.

Взаємовідносини бізнесу і держави як суперечлива система співробітництва і антагонізму. Передумови взаємозалежності підприємництва і держави. Основні напрями підтримки державою бізнесу: створення і підтримка інфраструктури економічної системи; сприяння розвитку нових і прогресивних галузей економіки; здійснення і підтримка науково-дослідних і конструкторських розробок; державні закупівлі продукції; стимулювання продажів, збору і зберігання інформації. Підтримка державою великого, малого і середнього бізнесу.

Література [1–6; 19; 23–25]

Тема 5. Організація державного управління національної економіки

Необхідність управління. Підвалини державного управління. Першоджерело владних повноважень. Визначення державного управління. Об'єкти і суб'єкти управління. Сутність об'єкта державного управління. Суб'єкти державного управління. Управлінські відносини між суб'єктами та об'єктами. Прямий і зворотний зв'язок між ними. Субординаційний та координаційний характер відносин між суб'єктами та об'єктами. Характерні риси державного управління. Американський та Європейський підходи до управління. Головні положення Вільсона. Визначення державного управління Вайтом. Загальне визначення державного управління при Американському підході. Європейський підхід до державного управління. Державне управління і виконавча влада ознаки механізму здійснення держав-

ної влади, взаємозв'язок державного управління і виконавчої влади. Ієрархічність побудови системи виконавчої влади. Функції Президента України. Повноваження кабінету Міністрів України. Порядок функціонування міністерств та інших центральних органів виконавчої влади. Повноваження місцевих державних адміністрацій.

Цілі державного управління і їх види. Ієрархія цілей. Стратегічні тактичні і оперативні цілі.

Функція управління. Загальні і специфічні функції. Функція планування. Організація процесу виконання управлінського рішення. Контрольна функція державного управління. Державне регулювання як головна функція державного управління. Види ринкового саморегулювання. Усунення вад державним регулюванням економіки. Захист конкуренції. Способи запобігання негативним екстерналіям. Розв'язання проблем неповноти ринків. Формування інформаційної інфраструктури ринку. Здійснення стабілізаційної політики. Регулювання індивідуальних доходів. Методи державного регулювання економіки. Формування стратегії соціально-економічного розвитку. Прогнозування програмування і планування. Класифікація методів державного регулювання економіки. Прямі і непрямі методи. Основні методи прямого державного впливу. Основні методи непрямого регулювання. Засоби державного регулювання економіки. Правове регулювання. Юридичні норми поведінки суб'єктів ринку. Зміст норм. Основні форми правового регулювання економіки. Адміністративні методи державного регулювання економіки. Інструменти адміністративного регулювання ліцензії, квоти, санкції, норми, стандарти, державні замовлення, ціни. Економічні методи державного регулювання економіки. Державні закупівлі як інструмент фіскальної політики. Бюджет як інструмент регулювання. Сутність регулювальної функції податків. Грошово-кредитне регулювання. Джерела впливу на обсяг грошової пропозиції. Амортизаційна політика як важливий чинник регулювання інвестиційної діяльності. Зміст пропагандистських методів державного регулювання економіки.

Література [1–4; 6; 12; 19; 23–25]

Тема 6. Фінансовий сектор національної економіки

Державні фінанси як центральна ланка фінансової системи України. Призначення, роль та структура державних фінансів. Бюджетна система України. Державний бюджет України: структура доходів та

видатків. Бюджетна класифікація. Місцеві бюджети: особливості формування в Україні. Податкова система: основні елементи та їх характеристика. Класифікація податків. Пільгове оподаткування: сутність і форми. Система державних внутрішніх та зовнішніх запозичень: особливості в Україні. Державний борг: економічний зміст та структура. Система державних цільових фондів: склад, джерела та призначення. Фінансове забезпечення соціальних гарантій громадян. Розвиток державного соціального страхування. Система фінансів підприємств і організацій державної та комунальної форм власності.

Місце банківської системи в кредитній і фінансовій системі національної економіки. Структура кредитної системи. Банківська система у широкому і вузькому розумінні. Функції банківської системи. Принципи організації та діяльності банківських систем.

Дворівнева банківська система. Функції центрального банку. Моделі дворівневої організаційної структури банківських систем. Комерційний банк. Види комерційних банківських установ. Функції комерційних банків. Операції комерційних банків.

Історичні передумови та законодавче забезпечення формування в Україні банківської системи ринкового типу. Особливості національної банківської системи. Функції Національного банку України. Комерційні банки у дворівневій банківській системі України. Групування і ранжирування комерційних банків за критеріями Національного банку України.

Сутність системи небанківських фінансово-кредитних установ. Особливості їх функціонування та взаємодії з іншими економічними суб'єктами. Класифікаційні характеристики небанківських фінансово-кредитних установ та ефективність їх діяльності. Роль і місце фінансових посередників у загальноекономічній та кредитній системі країни. Перспективи розвитку небанківських фінансово-кредитних установ в Україні.

Література [1–4; 6; 16; 23–25]

Тема 7. Прогнозування національної економіки

Сутність понять: “прогноз”, “гіпотеза”, “план (програма)”. Теоретичний та управлінський аспекти прогнозування. Форми поєднання прогнозу і плану (програми). Імовірнісний характер прогнозів. Функції соціально-економічного прогнозування: науковий аналіз, дослідження об'єктивних зв'язків соціально-економічних явищ,

оцінка об'єкта прогнозування, виявлення альтернатив економічного розвитку. Принципи соціально-економічного прогнозування: науково обґрунтованості, адекватності, альтернативності, системності, цілеспрямованості.

Класифікаційні ознаки прогнозів. Класифікація прогнозів: за масштабами об'єкта; часом випередження; елементами та напрямками відтворення (первинних факторів виробництва та суспільних потреб); функціональним призначенням (пошукові та цільові прогнози). Характеристика прогнозів.

Сутність поняття “метод прогнозування”. Класифікація методів прогнозування за ступенем формалізації. Інтуїтивні та формалізовані методи прогнозування. Індивідуальні та колективні експертні оцінки. Прості й складні методи екстраполяції. Методи логічного, інформаційного і статистичного моделювання.

Сутність комплексних економічних моделей розвитку національної економіки. Зміст прогнозів обсягу виробництва, доходів та споживання населення, капітальних вкладень і основних фондів, рівня зайнятості та безробіття, зовнішньої торгівлі, фінансів, запасів. Характеристика макроекономічних моделей прогнозування економіки України. Державне прогнозування економічного і соціального розвитку України. Зміст Державного прогнозу економічного і соціального розвитку України. Основні параметри прогнозу економічного і соціального розвитку України на коротко- і середньостроковий періоди.

Література [1–6; 18; 20; 23–25]

Тема 8. Програмування національної економіки

Сутність поняття “програма”. Системний підхід у соціально-економічній політиці. Принцип емерджентності. Синергетичний ефект. Структурно-логічні елементи системного аналізу: цілі; методи досягнення цілей; визначення потреб у ресурсах і їх розподіл; модель; критерії. Сутність стратегії соціально-економічного розвитку. Етапи формування стратегії: визначення суспільних потреб та інтересів; обґрунтування цілей; ранжування цілей; дерево цілей; концепція соціально-економічної політики. Державні пріоритети. Класифікація цілей. Стратегічні, тактичні, оперативні цілі. Соціально орієнтована ринкова економіка. Стратегія економічної та соціальної політики України.

Програмування національної економіки як явище в системі державного управління. Співвідношення понять “програма” і “план”. Ди-

рективне та індикативне планування. Сутність реформування макро-економічного планування в Україні. Система програмних документів економічного і соціального розвитку в Україні. Сутність програмно-цільового методу планування. Державна цільова програма (ДЦП). Класифікація ДЦП. Зміст етапів програмно-цільового планування: відбір переліку проблем, що підлягають програмному розв'язанню; формування та видача вихідного завдання на розроблення ДЦП; розроблення проекту ДЦП; затвердження ДЦП; реалізація ДЦП; звіт про виконання ДЦП. Організаційно-економічний механізм реалізації ДЦП.

Принципи розроблення програм економічного і соціального розвитку: цілісності, об'єктивності, науковості, гласності, самостійності, рівності, дотримання загальнодержавних інтересів. Система показників макроекономічних планів. Методи планово-економічних розрахунків. Система балансів, норм і нормативів. Схема балансів.

Державна програма економічного і соціального розвитку України (ДПЕСР) як форма макроекономічного планування. ДПЕСР України в системі прогнозних, програмних та інших державних документів. Структура ДПЕСР України. Розділи і розрізи ДПЕСР України. Зміст ДПЕСР України на середньо- та короткостроковий періоди. Послідовність розроблення ДПЕСР.

Література [1–6; 18; 20; 23–25]

Змістовий модуль III. Стратегія розвитку національної економіки України

Тема 9. Регіональний розвиток національної економіки

Сутність поняття “регіон”. Основні показники стану та розвитку регіонів України. Натуральні й вартісні, кількісні й якісні, абсолютні й відносні показники. Система показників, що застосовуються у регіональних стратегіях розвитку, прогнозах та програмах економічного і соціального розвитку регіонів. Валовий регіональний продукт як узагальнюючий показник економічного і соціального розвитку регіону.

Роль та значення регіональних фінансів у забезпеченні економічного і соціального розвитку регіонів. Структура фінансових ресурсів регіону. Фінансова база регіонів та її склад. Місцеві бюджети та їх функції. Склад доходів місцевих бюджетів. Сутність міжбюджетних трансфертів та їх види. Сутність понять “дотація вирівнювання”, “субвенція” та їх призначення. Фінансові нормативи бюджетної забезпеченості як основа функціонування механізму міжбюджетних

трансфертів. Загальний та спеціальний фонди місцевих бюджетів та їх функціональне призначення. Бюджет розвитку як складова спеціального фонду місцевих бюджетів.

Економічна сутність інвестицій та їх джерела. Реальні та фінансові інвестиції. Зміст інвестиційної діяльності. Інвестиційний потенціал регіону та об'єкти інвестиційної діяльності. Інвестиційна привабливість регіону та фактори, що її обумовлюють. Сутність понять “інвестиційний клімат”, “інвестиційний імідж” та фактори, що їх визначають. Основні напрями підвищення інвестиційної привабливості українських регіонів. Регіональні інвестиційні програми як інструмент удосконалення механізму залучення іноземних інвестицій. Структура регіональної інвестиційної програми.

Сутність принципи та мета стратегічного управління регіональним розвитком. Стратегічні завдання державної регіональної політики на період до 2015 року. Механізм реалізації Державної стратегії регіонального розвитку (ДСРР) та його складові. Сутність та зміст нормативно-правового, інституційного, організаційного, фінансового та науково-методичного забезпечення механізму реалізації ДСРР. Механізм реалізації регіональних стратегій розвитку та його складові.

Література [1–7; 12; 17; 20; 24]

Тема 10. Соціальна спрямованість національної економіки

Сутність поняття блага в економічній літературі. Види благ. Економічний добробут. Корисність як мірило індивідуального добробуту. Характерні особливості категорії корисності та способи її виміру. Функція корисності (або функція індивідуального добробуту). Оцінка рівня добробуту. Сутність понять попиту споживача, надлишку споживача, сукупного надлишку всіх споживачів. Ринковий попит споживачів на дане благо. Вимірювання сукупного надлишку за допомогою графіка ринкового попиту. Критерій оцінки суспільного добробуту. Оптимальний розподіл благ за В. Парето. Концепція оптимального за Парето розподілу ресурсів. Критерії добробуту: ефективність і справедливість.

Сутність соціального вибору. Теорія соціального вибору (або теорія Кеннета Ероу). Способи узгодження індивідуальних уподобань в моделюванні соціального вибору. Проблема раціональності соціального вибору і парадокс голосування (або парадокс М. Кондорсе). Необхідність використання при соціальному виборі аксіоми повноти та

аксіоми транзитивності. Функція соціального добробуту. Побудова кривих незмінного добробуту (або суспільних кривих байдужості). Вибір конкретної форми функції соціального добробуту. Підходи до категорії справедливості: утилітаризм, лібералізм (роулзівський підхід), ліберальний підхід (класичний лібералізм). Класична утилітаристська (або Бентама) функція добробуту, функція добробуту із зваженою сумою корисностей, роулзівська функція добробуту.

Сутність соціальної нерівності. Основні причини нерівності в розподілі доходів населення. Бідність, як прояв нерівності в розподілі доходів та стратегічні напрями їх подолання. Основні показники нерівності в розподілі доходів (квінтельний і децильний коефіцієнти та коефіцієнт Джині), їх розрахунок. Побудова кривої розподілу доходів та характеристика доходів домогосподарств: середній, медіанний, модний. Побудова кривої Лоренца. Основні показники масштабів бідності – межа, рівень і глибина бідності, індекси бідності. Мінімальний споживчий бюджет, межа малозабезпеченості, вартісна величина прожиткового мінімуму. Трансферти та податки. Програми соціальної допомоги. Середня і гранична ставки податку. Пропорційна, прогресивна і регресивна системи оподаткування.

Сутність соціальної сфери та її складові. Основні складові системи фінансового забезпечення соціальної сфери: джерела фінансування, інструменти формування джерел фінансування, напрями фінансування. Змішане фінансування соціальної сфери. Позабюджетна фінансова страхова система. Кошторисно-бюджетне фінансування соціальної сфери. Кошторис витрат та його складові – загальний і спеціальний фонди. Етапи складання, розподілу, затвердження та виконання кошторисів. Забезпечення фінансовими ресурсами згідно з кошторисом тієї чи іншої галузі соціальної сфери. Фінансування освіти та загально-освітніх закладів, розвитку науки, культури і туризму, охорони здоров'я, фізичної культури і спорту. Основні джерела фінансування соціального захисту та соціальних гарантій.

Література [1–4; 8; 13; 19; 20; 22–25]

Тема 11. Взаємодія національної економіки з екологією

Сутність поняття екології. Забруднення навколишнього природного середовища та його наслідки. Умови для досягнення стану сталого розвитку. Необхідність державного втручання у вирішен-

ні проблем довкілля. Основні причини до надмірного навантаження довкілля. Особливості сучасного стану екології та необхідність розробки концепції взаємодії економіки та екології. Концепція взаємодії екології та економіки – сутність, спрямованість, реалізація її основних положень, цілей та пріоритетів. Заходи щодо забезпечення охорони навколишнього природного середовища.

Сутність сталого розвитку. Основні цілі і принципи сталого розвитку в Україні. Два типи економічного розвитку: техногенний і сталий та їх характерні риси. Пасивна і активна екологічна політика. Основні принципи та об'єкти охорони навколишнього середовища. Наслідки впливу людської діяльності на природне середовище. Ідея сталого розвитку та її вирішення в сучасних умовах. Основні складові стратегії сталого розвитку людства – екологічна, економічна і соціальна. Реалізація цілей сталого розвитку у промисловому, агропромисловому комплексі та в електроенергетиці. Основні напрями розв'язання екологічних проблем в Україні.

Система державних органів управління в галузі охорони навколишнього природного середовища. Функції Верховної Ради, Кабінету Міністрів, Міністерства охорони навколишнього природного середовища, Міністерства охорони здоров'я, місцевих державних адміністрацій і громадських організацій в екологічній сфері.

Організаційно економічний механізм забезпечення природоохоронної діяльності. Основні важелі економічного механізму. Ліцензії, ліміти викидів і скидів забруднюючих речовин. Порядок оплати за природні ресурси залежно від їх виду. Платежі за спеціальне використання природних ресурсів, забруднення навколишнього природного середовища, погіршення характеристик природних ресурсів. Алгоритм розрахунку розмірів платежів за викиди та скиди забруднюючих речовин в навколишнє природне середовище. Економічний збиток від негативного впливу на природні комплекси господарської діяльності. Фінансування заходів з охорони природного середовища. Фонди охорони навколишнього природного середовища. Алгоритм визначення загальної економічної ефективності природоохоронних витрат.

Література [1–4; 12; 17; 20; 22; 24–25]

Тема 12. Національна економіка у глобальному середовищі

Основні форми та механізми міжнародних економічних відносин. Показники активності країни у світових економічних відносинах: експортна (імпортна) квота; обсяг експорту (імпорту) країни на душу населення; експортний потенціал країни; співвідношення частки країни у світовому виробництві певного продукту з її часткою у світовій торгівлі ним; структура експорту; співвідношення між обсягом зарубіжних прямих інвестицій країни та обсягом іноземних прямих інвестицій в її економіку; обсяг зовнішнього боргу країни та його співвідношення з ВВП та експортом певної країни. Міжнародні організації та їх роль у зовнішньоекономічних зв'язках (ГАТТ\СОТ; Міжнародний валютний фонд; Світовий банк; Європейський банк реконструкції та розвитку). Актуальність вступу України до Європейського Союзу та основні умови для цього.

Концептуальні засади стратегії розвитку України на 2002–2012 роки. Конкурентна політика на сучасному етапі: заходи щодо формування ефективного конкурентного середовища та її основні напрями. Зовнішньо та внутрішньо орієнтовані моделі розвитку економіки, їх складові. Необхідність і умови подолання зовнішньої залежності економіки України і переходу до внутрішньо орієнтованої моделі розвитку.

Конкурентні переваги та конкурентоспроможність. Розвиток теорії конкурентоспроможності країни. Основні підходи до визначення конкурентоспроможності національної економіки та показників, які її характеризують. Розрахунок показників конкурентоспроможності згідно з методикою Всесвітнього економічного форуму. Оцінювання конкурентоспроможності економіки України.

Зовнішньоекономічна безпека національної економіки; класифікація загроз економічній безпеці за параметрами. Необхідність врахування вимог національної безпеки, при програмуванні розвитку держави. Поняття економічної безпеки та основні фактори, що впливають на неї. Зовнішньоекономічна безпека, як основна складова економічної безпеки. Основні напрями забезпечення зовнішньоекономічної безпеки України: енергетична незалежність; приєднання України до ГАТТ і вступу до СОТ; експортно-імпортна стратегія; кредитна стратегія.

Література [1–5; 11; 20; 22; 24]

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Суть поняття “національне багатство” та його елементи.
2. Природні ресурси та їх вплив на економічний розвиток.
3. Структура природно-ресурсного потенціалу України та характеристика окремих його складових.
4. Економічна оцінка природно-ресурсного потенціалу.
5. Роль населення у розвитку економіки та його динаміка.
6. Розрахунок рівня зайнятості та рівня безробіття.
7. Виробничий потенціал України та його характеристика.
8. Основні складові та характеристика науково-технічного потенціалу України.
9. Соціальна та економічна ефективність національної економіки.
10. Показники ефективності національної економіки та їх розрахунок.
11. Сутність та види структурних пропорцій в економіці.
12. Соціальна структура економіки.
13. Організаційна структура економіки та її основні пропорції: секторна структура, структура бізнесу, структура організаційно-правових форм господарювання.
14. Показники відтворювальної структури економіки та вплив змін у відтворювальних пропорціях на економічне зростання.
15. Класифікація видів економічної діяльності та їх структура.
16. Сутність, види регіональної структури економіки та її показники.
17. Основні структурні пропорції у зовнішній торгівлі України.
18. Товарна структура експорту та імпорту в Україні.
19. Призначення, роль та структура державних фінансів.
20. Бюджетна система України як центральна ланка системи державних фінансів.
21. Державний бюджет України: структура доходів та видатків.
22. Місцеві бюджети: особливості формування в Україні.
23. Податкова система України: основні елементи та їх характеристика.
24. Система державних внутрішніх та зовнішніх запозичень: особливості в Україні.
25. Система державних цільових фондів: склад, джерела та призначення.
26. Розвиток державного соціального страхування.

27. Основні риси та відмінності між однорівневою та дворівневою банківськими системами.
28. Інструменти регулювання центральним банком діяльності комерційних банків.
29. Види комерційних банків, які функціонують в Україні та їх характеристика.
30. Роль і місце банківської системи у кредитній системі країни.
31. Принципи та особливості діяльності небанківських фінансово-кредитних установ.
32. Сутність та відмінності функціонування кредитних спілок та кредитних товариств.
33. Необхідність, принципи та ефективність роботи страхових компаній.
34. Необхідність, принципи та ефективність роботи недержавних пенсійних фондів.
35. Економічні функції держави.
36. Сутність понять: “економічна політика держави”, “державне управління економікою”, “державне регулювання економіки”.
37. Ринковий та державний механізми перерозподілу ресурсів і доходів.
38. Власність в системі розподілу перерозподілу ресурсів і доходів.
39. Податково-бюджетний механізм перерозподілу ресурсів і доходів.
40. Держава як виробник суспільних благ.
41. Фінансування діяльності бюджетних установ.
42. Взаємовідносини бізнесу і держави як суперечлива система співробітництва і антагонізму.
43. Форми і методи державної підтримки підприємництва.
44. Основні засади теорії державного управління.
45. Об’єкти і суб’єкти державного управління.
46. Американський та європейський підходи до державного управління.
47. Державне управління та виконавча влада.
48. Система органів державної влади та їх повноваження.
49. Цілі державного управління та їх види.
50. Загальні і специфічні функції державного управління.
51. Організація процесу виконання управлінських рішень.
52. Функція планування.

53. Державне регулювання як головна функція державного управління.
54. Контрольна функція державного управління.
55. Система методів державного регулювання економіки.
56. Правові та адміністративні методи державного регулювання економіки.
57. Економічні методи державного регулювання економіки.
58. Сутність економічного розвитку. Його відмінність від категорії “економічне зростання”. Геометричні моделі економічного розвитку.
59. Методики обрахунку показників кількісних змін економічного розвитку.
60. Показники якісних змін економічного розвитку. Методика розрахунку комплексу індексів, які використовуються у міжнародній практиці.
61. Сутність та передумови посткейнсіанських моделей економічного розвитку. Основні положення моделі економічного зростання Дж. Робінсон.
62. Сутність та передумови неокласичних моделей економічного зростання. Формалізація моделі Р. Солоу. “Золоте правило” на громадження.
63. Основні положення моделей економічного розвитку країн, що розвиваються.
64. Сутність інституціональної теорії розвитку.
65. Концепція ендогенного впливу НТП на економічний розвиток. Модель П. Ромера.
66. Основні підходи до виокремлення етапів економічного розвитку. Можливості їх поєднання.
67. Сутність стратегічної мети економічного розвитку України. Основні напрями змін.
68. Основні показники розвитку регіональної економіки та їх зміст.
69. Валовий регіональний продукт як узагальнюючий показник економічного і соціального розвитку регіону.
70. Фінансова база регіонів та її склад.
71. Сутність механізму міжбюджетних трансфертів.
72. Інвестиційний потенціал та об’єкти інвестиційної діяльності в регіоні.
73. Сутність понять “інвестиційна привабливість регіону” та “інвестиційний клімат в регіоні”, фактори, що їх обумовлюють.

74. Мета, стратегічні завдання та принципи державної регіональної політики.
75. Механізм реалізації державної стратегії регіонального розвитку та його складові.
76. Сутність і функції соціально-економічного прогнозування.
77. Принципи соціально-економічного прогнозування.
78. Класифікація соціально-економічних прогнозів.
79. Класифікація методів прогнозування.
80. Державне прогнозування економічного і соціального розвитку України.
81. Необхідність системного підходу у формуванні соціально-економічної політики.
82. Сутність та етапи побудови стратегії соціально-економічної політики держави.
83. Види державних програм економічного і соціального розвитку.
84. Сутність державного програмно-цільового планування, класифікація державних цілових програм.
85. Етапи програмно-цільового планування.
86. Балансовий та нормативний методи планово-економічних розрахунків.
87. Принципи та система державного програмування економічного і соціального розвитку України.
88. Структура Державної програми економічного і соціального розвитку України.
89. Благо як економічна категорія.
90. Економічний добробут за А. Пігу.
91. Способи вимірювання корисності (ординалізм і кардиналізм).
92. Принцип ефективності В. Парето у розподілі благ.
93. Теорія соціального вибору.
94. Основні функції суспільного добробуту.
95. Основні види та джерела доходів.
96. Причини нерівності в розподілі доходів населення.
97. Бідність: причини появи та прогресування.
98. Показниками не рівність в розподілі доходів.
99. Програми перерозподілу доходів та їх вплив на індекс Джині та на криву Лоренца.
100. Вартісна величина прожиткового мінімуму.
101. Механізми перерозподілу доходів, що застосовуються в Україні.
102. Основні джерела фінансування соціальної сфери.

103. Кошторисно-бюджетне фінансування галузей соціальної сфери.
104. Основні напрями реформування фінансової системи в соціальній сфері.
105. Основні причини впливу до надмірного навантаження природного довкілля.
106. Концепція взаємодії економіки та екології.
107. Основні цілі стратегії сталого розвитку.
108. Техногенний і сталий типи економічного розвитку.
109. Основні принципи охорони навколишнього природного середовища.
110. Основні складові стратегії сталого розвитку.
111. Системи органів управління в галузі довкілля.
112. Основні функції державного управління в галузі довкілля.
113. Основні функції Міністерства охорони навколишнього природного середовища України.
114. Система платного природокористування.
115. Розподіл платежів за забруднення довкілля між державним та місцевими бюджетами.
116. Економічний збиток від впливу на природні комплекси господарської діяльності.
117. Республіканський позабюджетний фонд охорони довкілля.
118. Основні механізми зовнішньоторговельних і міжнародних фінансових зв'язків.
119. Основні показники активності країни у міжнародних економічних відносинах.
120. Міжнародні економічні та фінансові організації: необхідність і переваги співробітництва України з ними.
121. Стратегія розвитку національної економіки в умовах глобалізації: концептуальні засади та основні напрями.
122. Внутрішньо- та зовнішньоорієнтовані стратегії розвитку держави: основні складові їх формування, недоліки та переваги.
123. Основні теорії міжнародної конкурентоспроможності країни.
124. Конкурентні переваги та конкурентоспроможність: зв'язок між цими поняттями.
125. Визначення конкурентоспроможності національної економіки: основні підходи та методики.
126. Національна, економічна та зовнішньоекономічна безпека країни та напрями її забезпечення.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Гринів Л. С., Кічурчак М. В.* Національна економіка: Навч. посіб. – Львів: Магнолія-2006, 2008. – 464 с.
2. *Національна економіка: Підручник / За ред. П. В. Круша.* 2-ге вид. – К.: Каравела; Піча Ю. В., 2008. – 428 с.
3. *Національна економіка: Тексти лекцій / О. П. Тищенко, А. Є. Нікіфоров, Т. Ф. Куденко та ін.; За заг. ред. А. Г. Савченка.* – К.: Вид-во КНЕУ, 2007. – 464 с.
4. *Національна економіка: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Білоперковець В. В., Завгородня О. О., Лебедева В. К. та ін.; За заг. ред. В. М. Тарасевича.* – К.: Центр уч. л-ри, 2009. – 280 с.
5. *Национальная экономика: Учебник / Под ред. П. В. Савченко.* – М.: Экономистъ, 2005. – 813 с.

Додаткова

6. *Алімпієв Є. В.* Національна економіка (у схемах, графіках, таблицях): Навч.-метод. посіб. – К.: Ун-т економіки та права «КРОК», 2008. – 96 с.
7. *Алимов О. М., Даниленко А. І., Трегобчук В. М. та ін.* Економічний розвиток України: інституціональне та ресурсне забезпечення: Монографія. – К.: Об'єднаний ін-т економіки НАН України, 2005. – 540 с.
8. *Белл Д.* Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования: Пер. с англ. – М.: Academia, 1999. – 956 с.
9. *Біла С.* Державне регулювання галузевої структури економіки України // *Економіка України.* – 2001. – № 5. – С. 30–39.
10. *Глазьев С.* Экономическая теория технического развития. – М.: Наука, 1990. – 232 с.
11. *Глобалізація і безпека розвитку: Монографія / О. Г. Білоус, Д. Р. Лук'яненко та ін.* – К.: Вид-во КНЕУ, 2001. – С. 415–423.
12. *Голіков А. П.* Економіка України: Навч. посіб. / А. П. Голіков, Н. А. Казакова, О. А. Шуба. – К.: Знання, 2009. – 286 с.
13. *Звіт з людського розвитку в Україні за 2008 рік [Електронний ресурс] / Людський розвиток і європейський вибір України.* – Режим доступу: <http://www.undp.org.ua/ua/home>

14. *Механізм* структурних зрушень в економіці України. – К.: Ін-т економіки НАНУ, 2002.
15. *Норт Д.* Институциональные изменения и функционирование экономики. – М.: Начала, 1997.
16. *Пасичник Ю. В.* Бюджетна система України та зарубіжних країн: Навч. посіб. – К.: Знання-Прес, 2003.
17. *Розміщення* продуктивних сил і регіональна економіка / За ред. д-ра екон. наук, проф., чл.-кор. НАН України С. І. Дорогунцова. – К.: Вид-во КНЕУ, 2005. – 988 с.
18. *Райзберг Б. А., Лобко А. Г.* Програмно-целевое планирование и управление. – М.: ИНФРА-М, 2002.
19. *Стиглиц Дж. Ю.* Экономика государственного сектора. – М.: Изд-во Моск. Ун-та – ИНФРА-М, 1997.
20. *Стратегія* економічного і соціального розвитку України (2004-2015 роки) “Шляхом Європейської інтеграції” / Авт. кол.: А. С. Гальчинський, В. М. Геєць та ін., Нац. ін.-т стратег. дослідж., Ін-текон. прогнозування НАН України, М-во економіки та питань європ. інтегр. України. – К.: ІВЦ Держкомстату України, 2004. – 416 с.
21. *Тодаро М.* Экономическое развитие: Учебник: Пер с англ. / Под ред. С. Яковлева, Л. Зевина. – М.: Экон. фак. МГУ, ЮНИТИ. 1997. – 671 с.
22. *Україна в 2005–2009 рр.: стратегічні оцінки суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку: Монографія* / За ред. Ю. Г. Рубана. – К.: НІСД, 2009. – 655 с.
23. *Гриньова В. М., Новікова М. М.* Державне регулювання економіки: Підручник. – К.: Знання, 2008. – 398 с.
24. *Державне регулювання економіки: Навч. посіб./ С. М. Чистов, А. Є. Никифоров, Т. Ф. Куценко та ін.* – 2-ге вид., доопрац. і допов. – К.: Вид-во КНЕУ, 2004. – 440 с.
25. *Дідківська Л. І., Головка Л. С.* Державе регулювання економіки: Навч. посіб. – 3-тє вид., випр. – К.: Знання-Прес, 2007. – 237 с.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Тематичний план дисципліни “Національна економіка”.....	5
Зміст дисципліни “Національна економіка”.....	5
Питання для самоконтролю.....	18
Список літератури.....	23

Відповідальний за випуск *А. Д. Вегеренко*
Редактор *А. А. Тютюнник*
Комп’ютерне верстання *А. П. Нечипорук*

Зам. № ВКЦ-4932

Формат 60×84/₁₆. Папір офсетний.

Друк ротатійний трафаретний.

Ум. друк. арк. . Обл.-вид. арк. . Наклад 50 пр.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)

03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП

ДП «Видавничий дім «Персонал»

03039 Київ-39, просп. Червонозоряний, 119, літ. XX

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб’єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008*